

ВИДАННЄ СОЮЗА ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ.

Др. ІВАН ШИШМАНОВ

ПРОФ. УНІВ. В СОФІЇ.

РОЛЯ УКРАЇНИ В БОЛГАРСЬКІМ ВІДРОДЖЕННЮ.

ВПЛИВ ШЕВЧЕНКА НА БОЛГАРСЬКИХ
ПОЕТІВ ПЕРЕДВИЗВОЛЬНОЇ ДОБИ.

ЦІНА 20 СОТ.

ВІДЕНЬ, 1916.

НАКЛАДОМ „СОЮЗА ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ“.

З друкарні Адольфа Гольцгаузена у Відні.

UKRAINISCHE NACHRICHTEN

(Mitteilungen d. Bundes zur Befreiung d. Ukraina)

Орган Союза визволення України.
Виходить у Відні раз на тиждень.

Одинокий український тижневник у німецькій мові всеукраїнського, самостійницького й безпартійного напрямку.

Редакція: **Wien, VIII., Josefstädterstr. 79**
II. Stiege, Tür 19. — Адміністрація: Tür 6. — Tel. 13430.

ВІСТНИК СОЮЗА ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ

.....
Орган Союза визволення України.
Виходить у Відні раз на тиждень.
.....

Одинокий український тижневник всеукраїнського, самостійницького й безпартійного напрямку.

Редакція: **Wien, VIII., Josefstädterstraße 79**
II. Stiege, Tür 19. — Адміністрація: Tür 6. — Tel. 13430.

ВИДАННЄ СОЮЗА ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ.

Др. ІВАН ШИШМАНОВ
ПРОФ. УНІВ. В СОФІЇ.

РОЛЯ УКРАЇНИ В БОЛГАРСЬКІМ ВІДРОДЖЕННЮ.

ВПЛИВ ШЕВЧЕНКА НА БОЛГАРСЬКИХ
ПОЕТІВ ПЕРЕДВИЗВОЛЬНОЇ ДОБИ.

diasporiana.org.ua

ВІДЕНЬ, 1916.

НАКЛАДОМ „СОЮЗА ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ“
З друкарні Адольфа Гольцгавзена у Відні.

ВІД ВИДАВНИЦТВА.

Подану нижче цінну розвідку був ласкав написати шан. автор спеціально для Шевченкового числа „Вістника Союзу визволення України“ (ч. 81—82). Переклад з рукописи зладив др. Лев Ганкевич.

I.

Збираючи матеріали до моєї більшої праці „Произходъ на съврѣменна България“¹, не міг я не звернути уваги також на велику участь, яку взяла Україна в національнім і культурнім відродженню болгарського народу.

Глибокі сліди сеї участі находимо, починаючи ще від угорського Українця Юрія Венелїна аж до Михайла Драгоманова.

Імя Юрія Венелїна (псевдонім Г. Гуца, ур. 1802 в Надь Тибава в березькім комітаті, помер у Москві 1839) сьгодні відоме в нас з підручників і серед маленьких дітей. Нема Болгарина, щоб не заховував у вдячній пам'яті того сина України, що своєю історією Болгарів² пригадав світови, як се вірно написано на його нагробнім памятнику в Москві, про „забуте, але колись славне й могутнє плем'я Болгар“ і гаряче бажав бачити його відродженне.

Нема Болгарина, котрий не знав би, хто був учителем болгарського одеського торговця й письменника, Василя Априлова (1790—1847), що відродив болгарську просвіту та заснував першу новочасну горожанську школу в Габрово (1835). Загально відомо, що щойно Венелїн з упертого грекомава Априлова зробив свідомого Болгарина, котрий готов був пожертвувати все для свого народу.

¹ (Початки сучасної Болгарії).

² Древніе и нынѣшніе болгаре въ политическомъ, народописномъ, историческомъ и религіозномъ ихъ отношеніи пр. Москва т. I. 1829.

Венелін навчив його, щоб цінити се ім'я, та дав йому методу, як має працювати між народом, котрий спав глибоким сном, аби він пробудив ся, пригадав собі свою славу мпнувшину й вірвав ся до нового культурного життя. Коли-б тут і був найменший сумнів щодо того впливу, то маємо признання самого Априлова в його „Денниці Новоболгарського Образованія“ (Одеса 1841, стр. 91, 96), де він пише: „В ім'я справедливости мушу сказати (сказати смію), що по моїм повероті з Константинополя з початком 1831 р. випадково найшов я перший том твору покійного Юрія Венеліна „Болгаре“. Його смілість, з якою виступає він против ареопагу вчених, як він усе пояснює, поразила мене... Таким робом перший том д. Венеліна, що викликав загальний ентузіазм серед Славян, спонукав першого мене до праці“ . . .

Та заслуга Венеліна не вичерпуєть ся тільки його історичною працею. Венелін був перший, що розбудив живе заінтересованне болгарською етнографією. Се він перший дав плян, як збирати фольклористичні та язикові матеріали, вияснвши їх величезне значінне для національної самосвідомості.

Венелін перший спробував уложити болгарську наукову граматику (Грамматика нижнього болгарского нарѣчія), яку написав для російської Академії.

А коли здружив ся інтимно з видним московським професором Погодіним, вплинув Венелін на романтичний настрій перших славянофілів в їх відношенню до Болгарії.¹

Тож не дивниця, що угорський Українець Венелін став ще в першій половині XIX ст. божником і оракулом

¹ В. Н. Златарски. „Юрій Іванович Венелін и значенето му за българията“. София, 1903. Хр. П. Стояновъ. „Дѣйността на Венеліна по българския фолклор“. Період. Списание LXVI, 345. — Пв. Д. Шишмановъ. Венелиновѣтъ книжа въ Москва, Бълг. Прѣгледъ, 1897—1898, т. IV кн. 8—10. — П. С. Державинъ. Болгарскія колоніи въ Россіи (матеріали по славянскої етнографіи) Сборникъ за нар. умотворенія и народонисъ кн. XXIX (1914). Краткіи ист.-библіограф. очеркъ развитія етнографическихъ изученій въ Болгаріи стр. 211. — В. Ягичъ. Исторія славянскої филологіи, стр. 419—456. Тут поміщена і вся література про Венеліна.

болгарського народу, котрий перший раз найшов в Європі свого гарячого оборонця.

Тому можна зрозуміти й ту радість, з якою стрінули в нас вістку Априлова, що він врешті знайшов сліди Венеліна: „При першій вістці, що я відкрив місце пробування нашого історіографа, всі кинули ся з ентузіазмом і питали за нього“ — пише Априлов (Денница). Молодий болгарський поет Пешаков під впливом сеї звістки пише велику оду в честь Венеліна, що дала початок світській новоболгарській літературі.

Цікаве, що й останній щодо часу Українець, котрому Болгарія завдячує немало в своїм культурнім розвитку, Михайло Драгоманів, був, як і Венелін, також істориком. Та коли Венелін ділає виключно на національно-патріотичне почування болгарського народу, Драгоманів відкрив перед болгарською інтелігенцією спеціальні широкі культурні виднокруги. Покликаний із Швейцарії зайняти катедру всесвітньої історії на новозаснованім університеті в Софії (1889), Драгоманів використав своє становище на те, щоб серед численних одушевлених слухачів виложити принципи високої гуманності, соціальної правди та рівночасно й великого критицизму.

І Венелін і Драгоманів звернули увагу на велике значінне болгарської етнографії, та коли перший відвигнув її національну вартість, то другий, узброєний строгими науковими методами новочасного фольклору, показав її міжнародне значінне.

Поміж впливами Венеліна та Драгоманова ділають у хронологічнім порядку сильні впливи Тараса Шевченка й Марка Вовчка на болгарську літературу.

Про вплив Марка Вовчка на найкращого болгарського новеліста Любена Каравелова поговоримо иншим разом, тепер у хвилину ювілейного моменту скажемо тільки про Т. Шевченка.¹

¹ Т. Шевченко й М. Вовчок не є одначе одноким українським письменником, творчість котрих мала вплив на болгарське красне письменство пе-

Шевченко належить без сумніву до найбільше улюблених поетів у найкращих болгарських письменників передвизвольної епохи.² Візьміть хочби творчість Жинзіфова, Любена Каравелова та Славейкова, а дуже легко відкрите могутній вплив українського поета,³ як у виборі мотивів, так і в зверхній формі пісень. Особливо сильний вплив Шевченка на Жинзіфова.⁴ Син македонського вчителя, молодий Райко їде при кінці 1858 р. до Одеси, де вступає до духовної семінарії. При кінці 1859 р. по гімназійній maturі вступає як звичайний студент на московський університет.

—
 редвизвольних часів. І так напр. Любен Каравелов знає Квітку-Основьянска й мабуть М. Максимовича.

Дуже багато поміг болгарським письменникам познайомити ся з Україною, її природою й її народом — Гоголь, „Тарас Бульба“ котрого був уже в болгарській перекладі до визволення Болгарії. Сьогодні є вже цілий Гоголь в болгарським перекладі власністю болгарської літератури.

¹ Це частина моєї промови, яку я мав в 1914 р. в софійській „Славянській Бесіді“ на святі в честь Тараса Шевченка. Ціла вона надрукована в виданню „Библиотека Славян. Беседа, кн. XVI н. з. „Тарасъ Шевченко неговото творчество и неговото влияние върху българските писатели преди освобождението“.

² Пор. „Славянски Гласъ, издание на Слав. Влаготв. Дружество въ България“, год. IX 1911, кн. I—II, Ст. Чилингировъ, бібліографічні замітки: Шевченко по болгарськи (з приводу 50-літньої річниці смерті) стр. 37—41.

³ На жаль у нас нема ще докладної монографії про вплив Шевченка на нашу літературу. Біографі та критики Жинзіфова, А Каравелова та Славейкова дуже побіжно про се згадують. І так Бобчев у своїм біографічним нариси про Жинзіфова (Наука, т. II, 1883, кн. VIII—IX, 745—773, Райко Жинзіфов. Житте й літературна діяльність) замічас тільки се, що Жинзіфов „любив незвычайно пристрасно Тараса Шевченка, відомого українського поета, якого й наслідував у більшости своїх віршів“. К. Величков жалувать ся в одній поверховій замітці на деспотичний вплив Шевченка на А. Каравелова. Докладніші вказівки можна найти в А. Д. Ихчисла (Известия на семинара по слав. филол. при университетта въ София, кн. III, 1908—1910, 1911, стр. 495—515, Райко [Ксеняфовъ] Жинзіфовъ: Животъ и литературна діяльність) і Боян Пенев П. Р. Славейковага прѣводна и подражательна поезия“ (Спис. LXVII, кн. 2).

⁴ Райко Жинзіфов род. 1839 в Македонії, умер 1877, був учителем старогрецької мови в Москві.

Интересне для нас се, що вже від першого свого поетичного твору, котрий появил ся в царгородській „Български Книжици“ (довгий вірш „Гулябь“)¹ молодий студент є вже під вельми сильним впливом Шевченка, котрий ще тоді був у живих. Того самого року появило ся в Москві й видавництво болгарських студентів „Братски Трудъ“, в третім томі якого Жинзифов надрукував перший свій переклад Шевченка, його знамените посланіє до Шафарика. В три роки пізнійше, р. 1863, Жинзифов видав свою збірку поезій „Новобългарска Сбирка“, в якій находимо цілий відділ перекладів із Шевченкового „Кобзаря“ (всього 44 сторінок, від 129—173).²

Врешті в 1870 р. появила ся й довга його поема, написана ще перед 1865 р. „Кървава кошуля“ (урипки були надруковані вперше в „Народность“ 1868—9 р.), яка й щодо помислу й щодо духа та форми є наслідуваннем Шевченкової поеми.

Любен Каравелов³ у порівнанню з Жинзифовим находит ся на перший погляд неначе під меншим впливом Шевченка. В його збірнику творів находимо тільки пять малих пісень Шевченка, перша з 1869 р., остання з 1871 р. Але коли розглянемо глибоше рід його мотивів, а передовсім будову його пісень, мусимо признати, що справедливо замічає Величков⁴ у своїй відомій студії про Каравелова, поміщеній у „Денниц-і“ Вазова,⁵ з якимсь невдоволеннем: „Всі вірші Каравелова написані в дусі й по формі віршів українського поета Шевченка, тільки без його по-

¹ Год. II, 1859, кн. II, ч. 22.

² „Гусляръ Тараса Шевченка преведе отъ малоруски Р. Жинзифовъ 1863. Москва“. Тут поміщені три короткі ліричні пісні та три поеми: Тополя, Утоплена й Катерина.

³ Любен Каравелов, знаменитий болгарський письменник, журналіст, революціонер, уродив ся 1837 р. в маленькім містечку Копривниці, вмер в 1878 р. в Русуку.

⁴ Константин Величков, поет, журналіст, бувший міністер просвіти, уродив ся в Пазарджіку, вмер у Софії.

⁵ „Денница“, ч. I, кн. 3, стр. 124, замітка.

етичності. Загалом українські письменники, Шевченко, в віршах. Марко Вовчок, Основ'яненко в прозі деспотично впливали на белетристичний талант Каравелова і він не міг ніколи увільнитися від своїх українських взорів."

Коли завдасте собі труда та переглянете всі вірші Каравелова, побачите, що хоча Каравелов рідше перекладає Шевченка, то сильніше від Лінніцова піддається під формальний вплив українського поета. З 191 його віршів, поміщених у першому томі його збірного видання творів, не менше ніж 113 писані в улюбленім ритмі Шевченка й українських народніх пісень.

Хто не знає в Болгарії його прегарної й так знаної пісні:

*„Хубава си, моя юро,
Милуєш на младостъ,
Но вселяванъ въ сърдцата ни
Само скръбъ и жалостъ“...*

або глибоко меланхолійного його вірша:

*„Пръминаватъ години
Старото бълъе,
А младото расте, цъфти,
За да остарѣ . . .
Балкана е пакъ губавецъ
Шума зелєне,
И пилєце славєйченє
Сладка пьєсь пѣ . . .*

Та хто знав, що ті пісні, як і більшість Каравелова, в улюбленім ритмі Шевченка й українських пісень:

Порівняй з Катериною:

*Не слугала Катерина
Нї батька, нї пеньки,
Полюбила Москалика,
Як знало єрдецько.*

Або в Наймички:

*Повднались. Молодниця
Рада та весела,
Нїби з паном повінчалась,
Закурила села.*

Без сумніву найбільш талановитий із трьох болгарських поклонників Шевченка є Петко Славейков.¹ Справдішній поет, майстер слова, він глибоше, ніж Жинзифов і Каравелов, увіходить в душу українського барда. Його переклади з „Кобзаря“ нечисленні, одначе плавні та характеристичні для його творчості, індивідуальності та світогляду.

Справедливо зазначає професор Боян Пенев у своїй гарній студії про віршовані переклади та наслідування Петка Славейкова: „Інтимне відношення Славейкова до народу, боротьба якого одиноко стала змістом життя поета, навіть і тоді, коли його душу наповнили безвіре й апатія супротив ідеалів та боротьби, — його мрія про світлу будучність того народу висловлена найвиразнійше в його наслідуваннях і перекладах із Шевченка“.²

В сій цитаті бачимо й ті причини, що з'ясовують гарячі симпатії наших письменників до Шевченка. Відбивається се передовсім в інтимнім відношенню Славейкова до народу, боротьба якого одиноко дає зміст життю поета — „його мрія про світлу будучність того народу.“ Се саме буквально можна сказати про Жинзифова та Любена Каравелова. Ненадармо бере Жинзифов за мотто своєї „Новобългарск-ої Сбпрки“ звісний висказ основателя новоболгарської просвіти монаха Паїсія: „О неразумне іюроде, поради что ся срамишъ, да се наречешъ българинъ и не четишъ по свой іазыкъ и не думашъ“.

¹ Петко Славейков поет, журналіст, гарячий патріот, по визволенню Болгарії якийсь час міністер, батько талановитого болгарського поета Пенча Славейкова — род. 1827 р. в Тернові, вмер у Сопії.

² Периодическо Списание. София, LXVII, кн. 2, ст. 246.

Пристрасна любов до рідного краю та віра в його світлу будучність се основні акорди також Шевченкової ліри. Нераз автор Кобзаря звертає ся до своїх Українців майже словами Паїсія :

*„Само не цурайтесь“.
... „Бо хто матір забуває,
Тою Бо карає“.*

Чи-ж сам Шевченко не дає прикладу, що Українець мусить писати й думати в своїй мові? Коли його приятелі радили йому, щоб пішов слідами свого великого земляка Гоголя та щоб писав тільки по московськи, він відповідає:

*„Спасибі за раду!
Теплий кожух, тільки шкода —
Не на мене шитий.“*

Він не захотів і тут спроневірпти ся своєму простому народови, як також і не став рагчену, хоча небезпека була велика для вчорашнього кріпака, допущеного до петербурзьких і провінціальних салонів. Мегальоманія Молієрових „Bourgeois gentilhomme“-ів стрічаєть ся часто у селян, що таким чи иншим робом зуміли видвигнути ся понад свій стан. Ніде правди діти, наші поети могли в 60 і 70 рр. тільки на Україні найти собі зовсім конгеніяльного собрата. Ніде инде. Великоруська поезія в ті часи відносила ся або цілком негативно до проблемів націоналізму, культивуючи загально-людські ідеали та горожанські мотиви, або за прикладом Пушкіна мріла про той час, коли всі славянські ріки зіллють ся в одно море: „Когда славянскіе ручьи сольются въ русскомъ морѣ“ — як се співав Пушкін у своїм відомім віршу „Клеветникамъ Россіи“.

Жинзифов, Каравелов, Славейков — патріоти до шпіку костей, сини подвійно поневоленого народу, що відроджував ся, як і український, котрі виїшли з його лона, мусіли тільки заміняти „Матір Україну“ на „Мати Българія“ або „Маке-

донія“, Дніпро на Дунай або Вардар, широкі степи та самітні могили на Балкан або Пирин, Москаля на Турка, злого пана на злого фанаріота¹ — й ось Шевченко цілий перенесений на болгарський ґрунт.²

Та крім гарячої любови до рідного краю було й инше, що мимохіть зблизило наших поетів до українського. Се був їх плебейський демократизм. І тут дуже характеристичне знову, що Жинзифов вибирає як друге мотто в своїй „Новобългарска Сбирка“ другий знаменний висказ монаха Паісія: „Ты, болгарине, не прелщай ся, знай свой родъ и іазыкъ и учися по своему іазыку; боле есть болгарска простота и незлобіе . . .“

Заміняйте терміни „Болгарин“ і „болгарська“ на „Українець“ і „українська“ і вже маєте основний тон багатьох пісень Шевченка. Досить пригадати собі, як він кличе своїх слухачів, щоб ішли на села, „бо там люде“, там ще є справжні люде та щирі серця.

В часах явних чи підземних суспільних боротьб між „старими“ й молодими наші співці-трибуни з передвизвольних часів були завжди на боці слабих, пригнічених і покривджених. Жинзифов умер на жаль дуже молодим (ледви 38 літ) далеко від своєї вітчизни й не зміг проявити своїх соціяльних симпатій на арені політичних боротьб, та ціла його поезія й публіцистична діяльність посвячена демосови. Ніхто не може сумнівати ся в глибоко демократичних почуваннях Л. Каравелова. А щодо Петка Славейкова, то не треба й доказувати, на котрім боці маємо його шукати: ціле його життя се один нерозривний ряд боротьб за свято панування народу. Його глибоке переконання було до останньої хвилини життя, що життєва енергія нації ваходить ся в простім народі.

¹ Багаті грецькі пани в Константинополі, з яких вибрали ся болгарські єпископи, що гнобили болгарський народ. Ред.

² Порівн. передовсім вірші Жинзифова „Гусларь на 'сѣборъ“ в „Братски Трудъ“. Порівн. „Сонъ“, „Охридъ“, „Просякъ“, „Доба“ й ин.

Третя важна причина інтимного зближення між Жинзифовим, Каравеловим і Славеїковим та Шевченком се без сумніву їхнє спільне захоплення народньою поезією та народніми казками. Жинзифов надавав великого значіння народнім пісням. Ще в „Братски Трудъ“ (кн. IV, 1862) кличе він, наслідуючи Шевченка: „Люде злі! Люде добрі! Візьміть наші народні пісні, а пізнасте, які гарячі сльози проливала та ще прольває Болгарія, які люті й отруйні болі перетерпіла та ще терпить „сиромашка Вългарія“. Загально відомо, що народні пісні з Приліпека, Велешко, Кукучко в збірнику братів Миладниових записані Жинзифовим.

Як приетрасно любять Л. Каравелов твори народньої музи, про се знає кождий. Зате мало хто знає, що Л. Каравелов не тільки любить болгарський фольклор, але й є найкращим знавцем їх і дослідником, в першим болгарським науково-підготованим етнографом. Про Славеїкова не треба й говорити.

Про Славеїкова можна сказати те саме, що й про Шевченка. Справжній мистець слова, він перший зумів з простої, природної, безпосередньої мови народу сотворити мову літературну. Стиль Славеїкова — стиль народу, але удосконалений та змякшений. Нема кращого досі письменника над Славеїкова по болгарськи, як нема по українськи над Шевченка.

Місце не позволяє, щоб обговорити ніші, менше важні причини, котрі вияснюють духове спорідненне між Шевченком та його болгарськими поклонниками. Згадаю тільки ще деякі.

Спеціально Жинзифов між иншим захоплюєть ся тим у Шевченка, що він ніше по українськи¹ замієць по мо-

¹ С. С. Бобчев в „Наука“, II, стр. 753: „Жинзифов не робив добре, що писав тільки македонським наріччєм. Се була слабість, одначе під впливом діяльности найславнішого українського поета Шевченка.“

сковськи. За прикладом Шевченка пише він свої пісні також мішаним македонським діалектом. Нашим поетам не міг не подобати ся й загальний меланхолійний, елегійний тон Шевченкової поезії. Відомо, що тута та сентименталізм характеристичні прикмети нашої передвизвольної епохи.

Найлюбійші мотиви, особливо в Жинзифова, се розлука і біль за рідним краєм на далекій чужині.¹ Каравелов, далекій круговид котрого перевиспає своєю широтою Жинзифова та Славейкова, не міг не звернути особливої уваги і на соціяльні, горожанські мотиви в поезії Шевченка. Се видно почасти і в виборі віршів, котрі він переклав з Кобзаря. Я сам недавно, переглядаючи його рукописи, які маємо в нашій „Народній Бібліотеці“, несподівано знайшов недрукований переклад „Неофітів“, одної з найкращих поем Шевченка. В ній висловлені з велитенською могутністю радикальні й великогуманні погляди великого Українця в релігійних і громадянських питаннях.

Ще одна аналогія між розвитком творчости Каравелова й Шевченка.

Недовго перед смертю написав Шевченко букварь для свого народу. Великий поет хотів таким символічним робом неначе сказати, що Україна потребує передовсім просвіти. Кому не відомо, що такий перелім повстав і в душі Любена. Колишній непримиренний ворог ти-

¹ Пор. у Жинзифова „Плачь по роденъ край“:

„Какъ тяжело, другари, какъ тяжело
Въ тая далечна чужбина . . .
Какъ цвѣте се суши въ градина,
Гдѣ бистра вода не пзвпра,
Такъ младо въ тая чужбина
Безъ врѣме се суши, умпра.

Пор. Шевченка:

Тільки Господа благаю:
Не дай, Боже, в чужім краю
Згвнуть у неволі!

(А. О. Козачковському).

хих просвітників, товариш революціонера Ботєва. одного дня
закладає „Знання“ й починає проповідувати як Шевченко:

*„Учете, братя мої,
Мислите, четете
И чуждото изучете,
И отъ своето се не знаете,
Защо то, който майка заборази.
Бога ще го задави“ . . .*

Видання Союзу визволення України.

І. По українськи:

- 1— 2. **Тарас Шевченко.** Кобзарь. Вибір поезій. Випуск I і II. Відень 1914—15. Ціна кожного вип. брош. 1 кор., в оправі 1 кор. 40 сот.
3. **В. Дорошенко.** Півтораста літ української політичної думки. Короткий огляд. Відень, 1914, Ціна 10 сот. (Вичерпане).
4. **Букварь** (для полонених Українців). Царгород, 1914. З друкарні Союзу. Ціна 4 сот.
5. **Відомости про російську Україну.** (Січовим Стрільцям), Царгород, 1915. З друкарні Союзу. Ціна 15 сот.
6. **Проф. М. Грушевський.** Як жив український народ. Коротка історія України. З малюнками і картою України. Царгород, 1915. Ціна 50 сот.
7. **Б. Заклинський,** Що треба знати кождому Українцеві? З малюнками. Відень, 1915. Ціна 20 сот.
8. **Др. Вол. Левицький.** Як живеть ся українському народови в Австрії. Відень, 1915. Ціна 20 сот.
9. { **Б. Лепкий.** Чим жива українська література? } Відень, 1915.
{ **В. Сімович.** Короткий огляд укр. літератури. } Ціна 20 сот.
10. **Сім пісень.** Гостинець для українських воєнків. Відень, 1915. З малюнками і нотами. Ціна 20 сот.
11. **Др. В. Старосольський.** Національний і соціальный момент в українській історії. Відень, 1915. Ціна 10 сот.
12. **В. Темницький.** Українські Січові Стрільці. Відень, 1915. Ціна 30 сот.
13. **Холмщина.** Короткий нарис. Львів, 1915. Ціна 30 сот.
14. **Др. Л. Цегельський.** З чого виникла війна та що вона нам може принести. Відень, 1915. Ціна 20 сот.
15. **Др. Л. Цегельський.** Самостійна Україна. Звідки взяли ся і що значать назви „Русь“ і „Україна“. З картою України. Відень, 1915. Ціна 30 сот.
16. **Т. Шевченко.** Великий Лях. З передмовою й поясненнями д-ра В. Сімовича. Відень, 1915. Ціна 30 сот.
17. **Др. Б. Барвінський.** Звідки пішло імя „Україна“? Відень, 1916. Ціна 20 сот.
18. **Краснов.** Що тепер дієть ся в Росії? Відень, 1916. Ціна 10 сот.
19. **Др. М. Лозинський.** Галичина в життї України. Відень, 1916. Ціна 60 сот.
- 20—22. **Українські колядки.** Вид. 3. Відень, 1916. Ціна 20 сот.
23. **На переломі.** Памяткова книжка і Календарь Союзу визволення України на 1916 рік. Відень, 1916. З численними малюнками. Ціна 1 кор. 50 сот.
24. **М. Возняк.** Наша рідна мова. (З портретами). Відень, 1916. Ціна 10 сот.
25. **Проф. др. І. Шишманов.** Роль України в болгарськїм відродженнї. (Вплив Шевченка на болгарських поетів передвизвольної доби). Відень, 1916. Ціна 20 сот.
26. **Проф. др. Ст. Томашівський.** Церковний бік української справи.

Друкують ся:

27. О. Кириленко. Угріади в Америкі.
28. Др І. Крип'якевич. Українське в'єсьмо. Короткий історичний нарис. З численними малюнками.
29. Др. А. Цегельський. Русь-Україна і Московщина Росія.
30. Вол. Дорошенко. Українство в Польщі. Короткий нарис новітнього українського руху. З портретами.
31. Др О Назарук. Садзямі Українських Стрільців. З численними малюнками.
32. Др. Е. Левницький. Листи з Німеччини.
33. Галицько-володимирське князівство. Короткий історичний нарис.
34. З полону. ЗСідлицько-поземні злочини Українців. й інші.

II. По німецьки:

1. Prof. W. O. Hruschewskyj. Ein Überblick der Geschichte der Ukraina (короткий огляд історії України). Відень, 1911. (Вичерпане).
2. Prof. M. Hruschewskyj. Die ukrainische Frage in ihrer historischen Entwicklung. (Українська справа в її історичнім розвитку). Відень, 1915. Ціна 50 сот.
3. G. Cle now Das Problem der Ukraina. (Українська проблема — про умови самостійної укр. держави). Відень, 1915. Ціна 20 сот.
4. Der Krieg, die Ukraina und die Balkanstaaten. Відень, 1915. Зміст: Др. А. Цегельський. Як Росія „визволяла“ Україну; його ж нарис: Україна й Болгари, Україна й Туреччина; відозва Союзу визволення України до балканських народів і до громадської думки Європи; П'ятформа Союзу. Ціна 40 сот.
5. Hofrat Dr. I. Puluj. Ukraina und ihre internationale politische Bedeutung. (Україна і її міжнародне політичне значіння). Відень, 1915. Ціна 30 сот.
6. Die Ukraine und der Krieg. Denkschrift des Bundes zur Befreiung der Ukraina. (Україна і війна. Проваятне письмо Союзу визв. України). Мюнхен, 1915. (Вичерпане).
7. Dr. St. Rudnyzkyj. Ukraina. Land und Volk. Eine gemeinfassliche Landeskunde. (Україна. Країна і народ. Загально-доступна географія України). Відень, 1916, ст. VIII + 416 + VI + 6 карт + 40 малюнків. Ціна брош. 10 кор., в гарній свній оправі з золотими витисками 12 кор..

Друкують ся:

- 8-9. Prof. M. Hruschewskyj. Geschichte der Ukraina. (Історія України). Частина I-a. Від початків історії України до Козаччини. Львів, 1916. ст. VII + 224. Част. II. Від Козаччини до нашого часу. Відень, 1916 (го-туєть ся до друку).
10. Dr. E. Lewickij. Galizien. (Галичина. Історичний огляд).
11. Українці під оглядом історичним, етнографічним і антропологічним. Переклад розвідок М. Костомарова, В. Антоновича і Хв. Вовка з передмовою і примітками радника двору О. Барвінського.

III. По німецьки і українськи:

Україна. Край і нарід. 40 образків з німецької книжки „Україна“ д-ра С. Рудницького. Титуловий рисунок п. Олени Кульчицької. Відень, 1916. Ціна 2 кор.

IV. По болгарськи:

1. **М. Хрушевски.** Прѣгледъ на украинската история. Софія, 1914. З картою України. (Вичерпане).
2. **Др. Л. Цехелсни.** Не освободительница, а потисница на народитѣ. (Какъ Русія „освобождава“ Украина). Софія, 1914. З картою України. В додатку до брошури подані відозви Союза визв. України до громадської думки Европи, до болгарського народу та Платформа Союза. Ціна 50 сот.
3. **Др. Л. Цехелсни.** Украинството нѣмска интрига ли е? Отговоръ на русофилитѣ: Я Романчукъ и д-ръ Н. Бобчевъ. Софія, 1915. Ціна 1 К 40 сот.

V. По італійськи:

S. Rudnizkyj. L'Ucraina e gli Ucraini. (Україна і Українці). Рим, 1914. З картою України. Ціна 50 сот. (Вичерпане).

VI. По румунськи:

Rusia Taristă — asupritorea popoarelor. Царська Росія — гнобителька народів. Букарешт, 1914. З картою України. Зміст: 3. Арборе, Український народ (замість передмови); Др. Л. Цегельський, Не освободителька, а гнобителька народів; До громадської думки Европи, Платформа Союза й його відозва до румунського народу. Ціна 50 сот.

VII. По турецьки:

Україна, Росія й Туреччина. Збірник статей. З картою України. Паргород, 1915. Зміст: 1. Передмова від видавців, 2. Др. Л. Цегельський — Україна й Туреччина, 3. Проф. М. Грушевський — Короткий огляд української історії, 4. В. Дорошенко — Політичні партії на російській Україні, 5. М. Меленевський — Культурна праця Українців, 6. А. Жук — Російська Україна в числах, 7. Відозва Союза до турецького народу, 8. Відозва його „До громадської думки Европи“, 9. Платформа Союза. Ціна 1 кор.

VIII. По чеськи:

H. Boczkowski. Ukrajina a ukrajinská otázka. Прага, 1915. З картою України. Ціна 1 кор.

IX. По шведськи:

Dr. L. Sehelskyj. Ukraina sveriges bortglömda bundsförvant. (Україна, колишня шведська союзниця). Стокгольм, 1915. Ціна 50 сот.

X. По хорватськи:

V. Choma-Dowski. Ukrajina i Ukrajinci. Zagreb, 1916. З картою України. Ціна 1 кор.

Накладом „Союза визволення України“ вийшла велика ки-
д-ра Степана Рудницького, проф. університету у Львові,

UKRAINA, LAND UND VOLK

(Україна, край і народ).

Се перший більший твір в німецькій мові, що займаєт
Україною, значить цілим полуднем східної Європи, та гарно
повное прогалину, яка була досі в науці географії. Книжка
вина найти ся в руках кожного інтелігентного Українця.

Її зміст такий: Україна як географічна одиниця. І
Фізична географія. Положення й великість. Чорне море й
побережа. Загальний огляд будови поверхні України. Україн
верховини. Українські височини. Українські низи. Ріки й р
України. Український клімат. Ростинний і звіриний світ Укр
II кн. Антропогеографія. Етнографічні границі України. Ч
й розміщене Українців по їх землі. Український народ яко
тропогеографічна одиниця. Загальні замітки. Антропологічні п
мети Українців. Українська мова. Історично-політичні тра,
та змагання Українців. Українська культура. Взаємини між
лею й народом України. Економічно-географічний огляд Укр
Ловецтво й рибальство. Лісове господарство. Хліборобство.
дівництво й городництво. Скотарство. Мінеральні багатства.
мисл. Торговля й комунікація. Области та селитьби Укр

Списе важийшої літератури та докладний показчик імен і р
До книжки додано 6 карт: поглядову фізичну карту У
їни 1:5000000, геологічну, тектонічно-морфологічну, кл
тичну, ростинно-географічну й етнографічну карту східної
ропи 1:10000000.

Замикають книжку 40 образків, що представляють крає
й народні типи України.

Видання дуже гарне та старанне. Карти й образки в
нані дуже добре. Ціна в порівнанню до величезних коштів
кладу невисока: 10 кор. за брошурований примірник, а 12
примірник у гарній синій оправі з золотими витесками.
